

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2025.24.4.71-79>

Projekt hudebních workshopů pro studenty učitelství: zpětná vazba a dopady na vzdělávání

Music Workshop Project for Teaching Students: Analysis of Feedback and Impacts on Education

Jiřina Jiříčková

Abstract

During the academic year 2023/2024, a project of music and creative workshops titled Musical Mosaic: Creative Interaction as a Basis for the Development of Musical Creativity in a Complex of Musical Activities was implemented at the Faculty of Education, Charles University. The project was designed for primary school students in the first stage of education and music education students at pedagogical faculties across the Czech Republic. The workshops focused on the active engagement of participants in the teaching process and the development of their musical creativity. They were facilitated by tandems composed of experienced teachers and artists. 32 workshops and 5 "Meetings with Art" were conducted. Feedback from the students was collected throughout the project and subsequently analysed. The results indicate that students valued the opportunity to participate in music workshops beyond their standard studies. They were able to identify the activities they took part in and reflect on the process and benefits of each workshop. The project can thus be regarded as a valuable contribution to the professional development of the participating students.

Keywords: Project. Music workshops. Musical creativity. Development of creative expressions. Students of teaching at primary schools. Students of music education. Feedback.

Úvod

Tento příspěvek se zabývá projektem s názvem *Hudební mozaika aneb Kreativní interakce jako východisko rozvoje hudební kreativity v komplexu hudebních činností* (zkráceně *Hudební mozaika*) a výsledky zpětné vazby získané od jeho účastníků. Projekt, který byl tvořen činnostními workshopy, probíhal během akademického roku 2023/2024 na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy za podpory Ministerstva kultury ČR, Národního plánu obnovy (NPO) a Evropské unie (EU). V jeho rámci bylo realizováno celkem šestnáct tříhodinových a šestnáct dvouhodinových workshopů a pět uměleckých setkání.

Workshopů se zúčastnilo celkem 216 studentů, převážně z Pedagogické fakulty pořádající instituce. Nejprve stručně představíme celý projekt a následně se zaměříme na výsledky získané na základě zpětné vazby od účastníků workshopů. Tyto výsledky budou analyzovány a zhodnoceny s cílem formulovat závěry, které mohou přispět k rozvoji hudebně pedagogické praxe.

Představení projektu

Účast na workshopech projektu *Hudební mozaika*, který byl určen studentům kateder hudební výchovy v České republice, byla nabídnuta budoucím učitelům učitelství hudební výchovy a učitelství na 1. stupni základní školy. Workshopy, probíhající na pražské Pedagogické fakultě workshopy, představovaly témata a aktivity vybízející k aktivnímu zapojení se účastníků a k rozvoji jejich hudebně tvořivých projevů.¹ Charakteristickým prvkem všech workshopů byla přítomnost umělce, propojení s uměleckým světem, didaktická transformace umění a pozitivní prožitky a inspirace s tím spojené.²

Workshopy, jak již bylo zmíněno, se zaměřovaly především na rozvoj tvořivosti. Projekt ovšem nabídl také pět dalších inspirativních akcí, tzv. Setkání s uměním. Během těchto setkání představovali umělci svá díla, sdíleli své způsoby své umělecké interpretace, nebo společně s účastníky reflektovali své pojetí umění. Některé aktivity byly prezentovány živě ve spolupráci s dalšími hudebníky či tanečníky.

Cílem projektu bylo inspirovat účastníky ke smysluplnému, obohacujícímu a tvořivému rozvíjení vlastní kreativity v prožitkově pojatých hudebních situacích, podněcovat je k setkávání se s hudebním uměním. Přítomnost umělce či umělců se ukázala jako významný motivační prostředek a katalyzátor emocí spojených s hudbou. Workshopy byly lektorovány vždy v tandemu, složeném z pedagogické osobnosti a umělce či umělců.

Při realizaci se uplatňovala různá míra zapojení jednotlivých členů lektorského týmu. Tento přístup byl ovlivněn nejen zvoleným tématem workshopu, ale i osobní zkušenosti lektorských osobností s tímto typem výuky a povahou aktivit, které workshop obsahoval.³

¹ Někteří ze zapojených účastníků workshopů vedle participace na tomto projektu realizovali následně vlastní tvořivé výstupy v rámci Evropského dne hudby ve školách v březnu 2024 (Jiříčková & Kačalová, 2024).

² Projekt navázal na předchozí projekt hudebně kreativních workshopů nazvaný *Kreativní interakce jako zdroj motivace a inovace ve výuce vysokoškolských pedagogů a v pregraduální přípravě pedagogů HV* (Jiříčková, 2024a). Výstupem prvního projektu byla vysokoškolská učebnice *Kapitoly z kreativní hudební výchovy* (Jiříčková, 2023). Současný projekt vyústil v další publikaci, a to učebnici *Kapitoly ke kreativním hudebním činnostem* (Jiříčková, 2024b).

³ Z následných zpětných vazeb lektorů vyplynulo, že spojení lektorských osobností vnímali jako obohacující zkušenost, která jim umožnila vzájemně se inspirovat a sdílet způsob své profesní vidění světa. Spojení těchto osobností navíc přinášelo jinou, osobitou a neopakovatelnou atmosféru.

Na projektu participovalo celkem jedenáct hudebních pedagogů a osm uměleckých osobností, dále hudební duo, folklórní trio a dvě hudební uskupení s větším počtem členů. Celkem inspirovalo účastníky projektu 39 osobností, z nichž 28 byli umělci z různých oblastí uměleckého světa.

Účastníci se měli příležitost během workshopů setkat se živou folklórní hudbou a tancem, hudbou swingovou, jazzovou, soudobou klasickou i s hudbou vzdálené minulosti. Workshopy zahrnovaly živou hudbu v podání kontrabasů, houslí, klavíru, cimbálu, kytary či různých perkusních nástrojů. Tančily se české i slovenské folklórní tance. Účastníci měli příležitost slyšet operní, jazzový zpěv, folklórní zpěv i zpěv lidových písní. Zazněly také skladby 20. století, písňe folkové písňe a autorské skladby zúčastněných umělců.

Výrazným charakteristickým rysem projektu byla nejen široká paleta pedagogických a uměleckých přístupů směřujících k rozvoji kreativity účastníků, ale i důraz na individuální i skupinovou reflexi prožitého a hledání přesahů do pedagogické praxe. Následující část se proto věnuje zpětné vazbě, kterou poskytli studenti po absolvování dílčích workshopových dnů.

Zpětná vazba

Účastníci, stejně jako lektori, pedagogové a umělci, byli vyzýváni k reflexi uskutečněných hudebních činností, ke sdílení námětů i emocí. Projekt byl obohacen o reflektivní semináře a setkání a individuální konzultace, který probíhaly jak mezi lektory a studenty, tak mezi lektory navzájem. Na závěru projektu se uskutečnil společný reflektivní seminář.

Workshopy proběhly ve dnech 4. 11. 2023, 26. a 27. 1. 2024, 2. 3. 2024 a 13. 4. 2024. Zpětná vazba od studentů byla získávána jednak bezprostředně po skončení jednotlivých workshopů, jednak prostřednictvím online dotazníků realizovaných pomocí Google formulářů. Tyto dotazníky byly studentům zasílány vždy v týdnu po konání workshopového dne. V následující části uvádíme podrobnosti o respondentech, kteří se šetření zúčastnili, a o způsobu, jakým byly workshopy rozděleny.

Respondenti

Jak ukazuje tabulka 1, workshopů se celkem zúčastnilo 216 studentů. Dotazník vyplnilo 145 z nich, což představuje přibližně 67 % účastníků. Dotazníkové šetření bylo anonymní – nezjišťoval se gender, věk ani studijní zaměření respondentů. Vyšlo se z předpokladu, že studenti mají zájem dále rozvíjet své kompetence v oblasti hudebního vzdělávání s ohledem na svou budoucí pedagogickou praxi. Cílem dotazníku bylo zjistit, nakolik nabízený obsah a forma workshopů napomáhaly tomuto profesnímu směřování. Vyhodnoceny byly odpovědi získané po prvních čtyřech termínech, které byly následně sdíleny s lektory jednotlivých workshopů.

Workshopy byly organizovány podle studijního programu studentů (učitelství na 1. stupni ZŠ / učitelství HV na 2. a 3. stupni ZŠ). Studenti absolvovali stejný typ workshopu, který se však lišil v závislosti na budoucí cílové skupině, kterou budou vzdělávat. V tabulce 1 jsou workshopy pojmenovány podle dominantní charakteristiky činností, kterým byla ve workshopu věnována hlavní pozornost. Tabulka zahrnuje osm typů workshopů rozdělených do čtyř dnů (workshop 1 a 2 první den, workshop 3 a 4 druhý den atd.). V tomto šetření není zahrnuta zpětná vazba z posledního, v pořadí pátého workshopového dne, neboť nebyl získán dostatečný počet odpovědí, aby byla jejich analýza relevantní.

V pravém sloupci tabulky je uveden celkový počet účastníků prvních čtyř workshopů a na jejím spodním okraji počet vyplněných dotazníků.

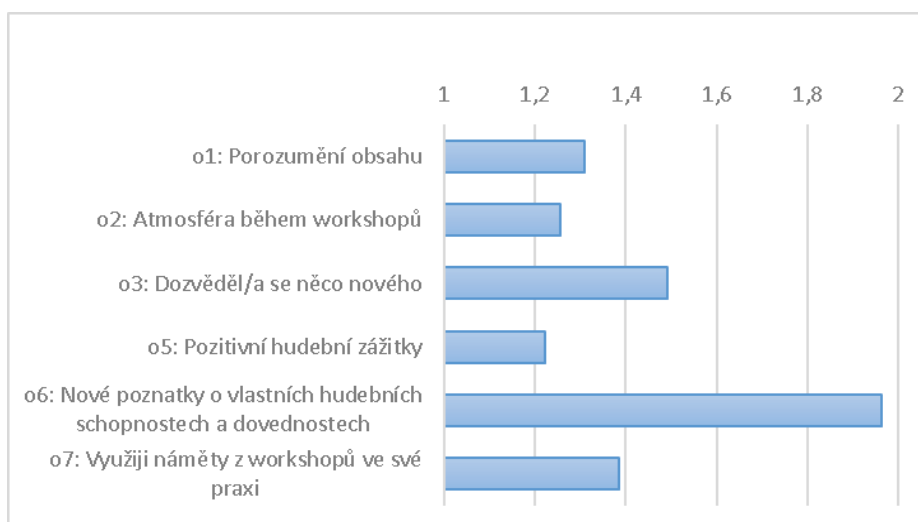
Tab. 1: Rozdělení workshopů, počet účastníků

workshop	účastníků
1. Kreativně s rytmy	50
2. Kreativní práce s hlasem a slovenskou lidovou písní	
3. Kreativní přístup k lidovým tancům	48
4. Kreativní hudební aktivity a jazz	
5. Kreativní práce s hlasem, s českou a moravskou lidovou písní, Janáčkem a Martinů	67
6. Kreativní práce s autorskými písněmi Michala Horáka	
7. Hudební činnosti v kontextu klasické hudby	51
8. Setkání s Richardem Novákem	
zpětná vazba	
dotazníkové šetření	145

Výsledná zjištění

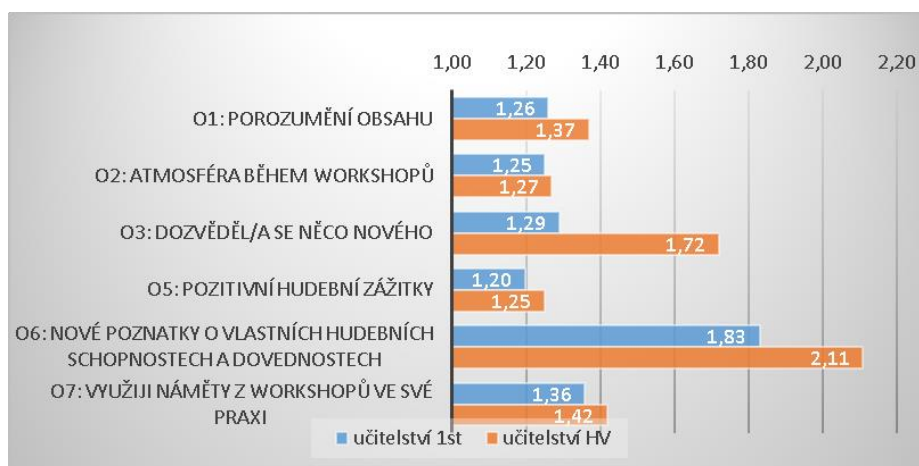
V rámci dotazníku byli účastníci workshopů požádáni, aby zhodnotili vybrané aspekty hudebně kreativních workshopů, konkrétně, zda porozuměli předkládanému obsahu workshopů, jak vnímali atmosféru ve výuce, zda si z ní odnesli pozitivní emoce, zda získali nové poznatky týkající se hudby či hudebního vyučování, zda se dozvěděli něco o sobě samých, o svých hudebních schopnostech a dovednostech, a případně, jestli náměty, které byly ve výuce přítomny, by potenciálně v budoucnu využili ve své vlastní pedagogické praxi.

Shrnutí odpovědí je prezentováno na následujícím obrázku. Výsledky ukazují, že respondenti hodnotili všechny uvedené oblasti pozitivně, v rozmezí známek 1 a 2 na škále od 1 do 5 (kde 1 znamená nejlepší hodnocení).

Obr. 1: Hodnocení workshopů – otázky

Zajímavé srovnání přináší graf, který porovnává odpovědi studentů učitelství na 1. stupni ZŠ v porovnání se studenty učitelství na 2. stupni ZŠ a SŠ. Z grafu vyplývá, že studenti učitelství na 1. stupni ZŠ hodnotili výrazně pozitivněji například skutečnost, že se dozvěděli něco nového nejen k učivu a způsobu práce s ním, ale také o sobě samých a svých hudebních schopnostech a dovednostech, viz obr. 2.

Obr. 2: Hodnocení workshopů – porovnání studentů učitelství na 1. stupni ZŠ a studentů oborového studia HV

Odpovědi v dotaznících se dále lišily podle typu jednotlivých workshopů. Obr. 3 dokumentuje průměrné hodnocení odpovědí jak studentů učitelství na 1. stupni ZŠ, tak i studentů oborového studia HV. Výsledky ukazují vesměs pozitivní zpětnou vazbu od účastníků workshopů.

Obr. 3: Hodnocení dílčích typů workshopů

Dotazníky také poskytly studentům prostor pro vlastní vyjádření. Účastníci mohli zaznamenat další zpětnou vazbu prostřednictvím výzvy k uvedení tří přídavných jmen, která podle nich vystihovala jednotlivé workshopy. Odpovědi byly velmi pestré, což lze dokumentovat na příkladu dvou typů workshopů uskutečněných během jednoho dne (viz obr. 4).

Kreativní práce s hlasem

hutný – zábavný – zajímavý – teoretický – profesionální – lidský – užitečný – moudrý – podněcující – zamyšlení hodný – inspirativní- důležitý (téma hlasové hygieny) – užitečný – profesionální – poučný – praktický – úžasný – málo dynamický – uspěchaný – poučný – bezpečný – profesionální – poučný – příjemný
X

Kreativní práce s autorskými písněmi

motivační – aktivizující – suprové – zážitkový – prožitkový – zábavný – obohacující – kreativní – aktivní – excelentní – naučný – inspirativní – užitečný – populární – milý – nezapomenutelný – výjimečný – skvělý – nápaditý – příjemný – boží – pozitivní – kreativní – uvolněný – vtipný – veselý – využitelný – hravý

Obr. 4: Přídavná jména charakterizující dílčí workshopy ze stejného workshopového dne

Shrnutí přídavných jmen charakterizujících workshopy za všechny čtyři zhodnocené dny je zpracováno formou word cloudu (viz obr. 5). Velikost a tučnost slov v grafickém zobrazení odpovídají četnosti jejich výskytu v odpovědích.

Obr. 5: Přídavná jména charakterizující workshopy projektu Hudební mozaika

Respondenti byli v dotaznících dále vyzváni, aby uvedli konkrétní činnosti, při nichž rozvíjeli své tvořivé schopnosti a dovednosti, případně aktivity, se kterými se dosud nesetkali. Z velkého množství odpovědí vybíráme několik příkladů ilustrujících rozmanitost aktivit: *Práce s videem a zvukem na nástroje, Přijímač a vysílač, Kánon s fonogestikou, Vocal painting + fonogestika, Protahovací aktivita v úvodu, kdy jsme si představovali, že jsme stromy, Hudebnostroj, Vytváření živého obrazu, jak mohla vypadat situace před písní a jak po písni, Hraní na různé bicí nástroje ve skupině – možnost zkusit hrát na konga, bonga, kravský zvon, caracas, Improvizační sóla na bubny, Relaxace + steelpan / tibetské mísy, Polyrytmy a improvizace.*

Diskuse

Při podrobné analýze zpětné vazby by bylo možné se dále zabývat rozdíly v odpovědích mezi studenty učitelství na 1. stupni ZŠ a oborového studia HV, stejně jako zohlednit data vycházející z počtu studentů v kombinované

formě studia. Celkově však zpětná vazba na uskutečněné workshopy vykazovala pozitivní charakter, a proto jsme se nezabývali drobnými odchylkami, které neměly zásadní význam.

Na uvedených příkladech je patrné, že rozdílná pojmenování, přisouzená ke stejnému workshopu, mohou napomoci rozboru zpětné vazby vedoucím workshopu a jejich porozumění tomu, že každý jednotlivý účastník či účastnice přichází na workshop s jinou mírou motivace, očekávání, s rozdílnými schopnostmi a dovednostmi.

Zaznamenaná pestrost tvořivých činností může být vnímána na jedné straně jako kontrolní aspekt, který ověřuje porozumění účastníků pojmu „tvořivá aktivita“, a současně přináší významný poznatek v tom, co studenti vnímají jako nové a co je oslovilo, což může inspirovat k dalšímu začlenění těchto činností do standardní výuky.

Studenti ocenili zejména atmosféru ve workshopech, která je vybízela k vlastní tvořivosti, a celkový přínos workshopů jako zdroj inspirace.

Současně je třeba zmínit, že ne všechny workshopy přinesly očekávanou míru činnostního zapojení studentů. Takovým příkladem bylo setkání s operním pěvcem R. Novákem (nar. 1931). S ohledem na dřívější datum narození umělce pedagog P. Kadlec zvolil jinou formu setkání, která nabídla rozhovor a diskusi a uměleckým vystoupením. I když toto setkání nenabídlo účastníkům možnost kreativně se zapojit do hudebních činností, studenti byli hluboce zasaženi upřímnou výpovědí Richarda Nováka o jeho lásce k hudbě a jeho úsilí předávat ji dál.

Prezentované výsledky dotazníkového šetření, které se zaměřovalo na získání zpětné vazby od účastníků projektu, nezahrnují zpětnou vazbu od všech účastníků. Další cenná zpětná vazba byla získávána ústně prostřednictvím nabízených reflektivních seminářů a také diskusí mezi pedagogy a zapojenými umělci. Lze se domnívat, že účast na workshopech přinesla podněty pro další profesní růst jak studentů, tak i zúčastněných pedagogů a umělců.

Dopady na vzdělávání

Výsledná zjištění, podpořená zpětnou vazbou z projektu, který tomuto projektu předcházel, ukazují, že studenti si pro svoji budoucí pedagogickou praxi cení zážitkově a činnostně zaměřených hudebních workshopů. Tyto workshopy jim umožňují vyzkoušet si v bezpečném prostředí dosud nepoznané činnosti a utvrdit se ve předchozích zkušenostech, dozvědět se nové poznatky, ale také hledat a nacházet tvořivá řešení problémových situací, komunikovat s dalšími účastníky. Workshopy a následné diskuse jim dále nabízejí prostor pro debaty o námětech, tématech a možnostech jejich dalšího kreativního zpracování. Současně jim přinášejí inspiraci v podobě setkání se zkušenými hudebními pedagogy a umělci, přibližujícími jim způsob svého uměleckého vidění světa.

Zpětná vazba z projektu dokládá, že podněcování studentů k aktivní účasti na dalším hudebně pedagogickém vzdělávání nad rámec vlastního kurikula, má pozitivní vliv na rozvoj profesních kompetencí budoucích učitelů.

Bibliografie

- Jiříčková, J. (ed.) a kol. (2023). *Kapitoly z kreativní hudební výchovy*. Praha: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, 2023. 392 s. ISBN 978-80-7603-417-4 (online). [cit. 18. ledna 2025]. Dostupné z: <https://doi.org/10.14712/9788076034174>
- Jiříčková, J., Kačalová, K. (2024). EuDaMuS – oslava hudby ve školách. In: *Hudební výchova*, 32 (4), s. 43-44. ISSN 1210-3683.
- Jiříčková, J. (2024a). Students' Reflection on the Project Creative Interactions in Undergraduate Training of Music Educators. In: *Teorie a praxe hudební výchovy VIII. Sborník příspěvků z konference studentů doktorandských studií a pedagogů hudebního vzdělávání v zemích V4 v roce 2023 v Praze*. Praha: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, s. 207-216. ISBN 978-80-7603-446-4. Dostupné z: <https://publications.cuni.cz/handle/20.500.14178/2490>
- Jiříčková, J. (ed.) a kol. (2024b). *Kapitoly ke kreativním hudebním činnostem*. Praha: Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, 2024. 312 s. ISBN 978-80-7603-449-5 (online). [cit. 18. ledna 2025]. Dostupné z: <https://doi.org/10.14712/9788076034495>

PhDr. Jiřina Jiříčková, Ph.D.

Katedra hudební výchovy

Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta

Magdalény Rettigové 4, 116 39 Praha 1, Česká republika

jirina.jirickova@pedf.cuni.cz